

**ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ARCHITEKTURY**

Teze k doktorské disertační práci

**HUMANISTICKÁ ROLE ARCHITEKTURY V SOUČASNÉ
SPOLEČNOSTI**

Ing. arch. Pavla Melková

Školící pracoviště: Ústav urbanismu

Školitel: Doc. Ing. arch. Jan Jehlík

Studijní obor: Urbanismus a územní plánování

Studijní program: Architektura a urbanismus

2016

Disertační práce byla vypracována v prezenční formě
doktorského studia na Ústavu urbanismu FA ČVUT v Praze.

Doktorandka: Ing. arch. Pavla Melková

Školitel: Doc. ing. arch. Jan Jehlík

Oponenti:

Teze byly rozeslány dne: .....

Obhajoba disertace se koná dne ..... v .....
hod. před komisí pro obhajobu disertační práce ve
studijním oboru Urbanismus a územní plánování
v zasedací místnosti č. .... Fakulty architektury ČVUT
v Praze.

S disertací je možno se seznámit na děkanátu Fakulty
architektury ČVUT v Praze, oddělení pro vědeckou a
výzkumnou činnost, Thákurova 9, 166 34 Praha 6.

ABSTRAKT

Práce se zabývá humanistickým rozměrem architektury a jeho významem pro současnou společnost. Řeší základní otázky: jaký je význam humanistické role architektury v současnosti a co způsobuje její absence, jaké vlastnosti architektury reprezentují její humanistický rozměr a jakými formami, procesy a nástroji lze humanistickou roli architektury naplňovat, přičemž důraz je zároveň kladen na postavení profese architekta v tomto procesu.

Propojuje obecnou rovinu tématu humanistické role architektury s příklady jejího naplnění či absence na konkrétních příkladech současného vystavěného prostředí. Humanistický rozměr architektury nachází ve vlastnostech přesahujících její utilitární a technický rozměr, jako je komunikační schopnost architektury, ztělesnění a artikulace společenského a kulturního kontextu, etická funkce, reprezentační a symbolická role, obytná či estetická kvalita.

Formátem práce je soubor publikovaných prací doplněný integrujícím textem. Integrující text uvozuje soubor esejů a definuje jejich společný rámec. Zabývá se problematikou humanistické role architektury v současné

společnosti v obecné rovině. Jednotlivé eseje potom ukazují daná témata kromě obecné roviny také na konkrétních příkladech. Zabývají se vlastnostmi a projevem vystavěného prostředí z hlediska jejich vlivu na život společnosti a jednotlivce. Zároveň zkoumají jejich vztah k procesu vzniku vystavěného prostředí, zejména v rovině architektonické tvorby, ale současně i dalších společenských rámců, které tuto tvorbu významně ovlivňují, či determinují. Zkoumají tyto skutečnosti na konkrétních příkladech vystavěného prostředí a to zejména se zřetelem na absenci či naopak naplnění humanistického rozměru.

ABSTRACT

The work deals with the humanistic dimension of architecture and its value in contemporary society. Follows up the fundamental questions: what is the meaning of humanist role of architecture today and what causes its absence, what qualities of architecture represent its humanist dimension and which forms, processes and tools can fulfill the humanist role of architecture. The emphasis is also placed on the standing of the profession of architect in this process. General theme of humanist role of architecture is connected with examples of its fulfillment or lack in concrete examples of the current built environment. Humanist dimension of architecture is defined in the properties beyond its utilitarian and technical dimension, such as communication ability of architecture, embodiment and articulation of the social and cultural context, ethical function, representational and symbolic role, living and aesthetic quality. The format of works is an ensemble of published works accompanied by integrating text. Integrating text file introducing essays and defines their common framework. It deals with issues humanist role of architecture in contemporary society in

general. Individual essays then show these topics in addition to general levels also in concrete examples. Dealing with features and expressions of the built environment in terms of their impact on the life of society and the individual. They are exploring their relationship to the process of creating the built environment, especially in terms of architectural design, but also other social frameworks that this formation significantly influence or determine. Research these facts in concrete examples of the built environment, especially considering the absence or fulfilling humanistic dimension.

HUMANISTICKÁ ROLE ARCHITEKTURY V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

I CÍL, TÉMA A METODA PRÁCE

Cíl

Hlavním cílem práce je rozšířit a obohatit teoretický diskurs o významu architektury pro současnou společnost a život člověka, a to zejména s ohledem na její humanistické poslání a zároveň na roli profese architekta v naplňování tohoto významu.

Tento cíl je provázený snahou akcentovat skrze otevírání a rozšiřování společenské a odborné debaty význam humanistického rozměru architektury, posílit vědomí o jeho důležitosti a napomoci tak vytvoření podmínek pro jeho naplňování v reálné tvorbě současného vystavěného prostředí.

Dílčím cílem je hledání a ověřování interpretačního jazyka vhodného pro odhalování humanistického rozměru architektury a jeho schopnosti komunikovat otázky architektury nejen na odborné teoretické úrovni, ale

současně také směrem k uživateli architektury – člověku, se záměrem napomoci jeho porozumění architektuře jako zásadní součásti prostředí svého života a tím také schopnosti identifikovat se s ní.

Téma

Práce se zabývá humanistickým rozměrem architektury a jeho významem pro současnou společnost.

Řeší základní otázky: jaký je význam humanistické role architektury v současnosti a co způsobuje její absence, jaké vlastnosti architektury naplňují její humanistický rozměr a jakými formami, procesy a nástroji lze humanistickou roli architektury naplňovat, přičemž důraz je zároveň kladen na postavení profese architekta v tomto procesu.

Propojuje obecnou rovinu tématu humanistické role architektury s příklady jejího naplnění či absence na konkrétních příkladech současného vystavěného prostředí.

Humanistický rozměr architektury nachází ve vlastnostech přesahujících její utilitární a technický rozměr, jako je komunikační schopnost architektury, ztělesnění a artikulace společenského a kulturního

kontextu, etická funkce, reprezentační a symbolická role, obytná či estetická kvalita.

Metoda

Základním zdrojem práce byla literatura zabývající se úlohou architektury ve společnosti, zejména například autorů Dalibora Veselého, Karstena Harriese, Juhani Pallasmay či Ignasi de Sola Moralese, dále pak osobní rozhovory s vědeckými autoritami zabývajícími se danou problematikou, především během semestrálního pobytu na GSAPP Columbia University v rámci Fulbrightova stipendia, či profesorem Daliborem Veselým a dalšími a v neposlední řadě vlastní empirické pozorování.

Dalším zdrojem jsou dlouholeté zkušenosti z vlastní teoretické, plánovací, projekční a stavební praxe autorky.

Forma disertační práce je soubor publikovaných prací opatřený integrujícím textem.

II STAV DANÉ VĚDNÍ PROBLEMATIKY

Základními zdroji jsou teoretické práce zabývající se úlohou architektury ve společnosti.

Architektura, respektive vystavěné prostředí, zastává určitou roli ve všech rovinách života jedince i společnosti – zejména v rovině ekonomické, environmentální, sociální a kulturní. Předmětem této práce je humanistický rozměr, který se vyjevuje zejména v rovině společenské a kulturní, nicméně je zřejmé, že i při tomto užším zaměření je zapotřebí mít na paměti, že v současném světě jsou všechny roviny nedílně provázány. Je nicméně možné se domnívat, že humanistická role další roviny svým způsobem zastřešuje a zároveň všemi prolíná, neboť v podstatě architektury je, že je vytvořena pro člověka a člověkem.

Humanistickou rolí architektury v současné společnosti se zabývá zejména filosofie architektury a to především se zaměřením na fenomenologii a hermeneutiku, její otázka je ovšem dílčím způsobem přítomná i v kritické a historické teorii architektury obecně. V širším přeneseném kontextu se problematiky dotýkají rovněž práce filosofie a teorie umění, stejně jako

filosofické, sociologické a psychologické texty zaměřené na otázky prostředí. Vzhledem k zaměření práce, která si v této otázce klade za cíl propojení teorie a praxe architektury, jsou významné také teoretické texty praktikujících architektů, kde se - byť často nepřímou - objevují otázky humanistické role či role architektury obecně, často vztažené k možnostem jejich praktického propsání do reality architektonického navrhování.

Dalibor Veselý¹ hledá širší kontext, v němž je architektura situována a sleduje zejména ontologické a kulturní základy moderní architektury. Humanistické vlastnosti moderní architektury zkoumá na pozadí renesanční a barokní architektury a středověké filosofie. Nastiňuje možná východiska pro moderní architekturu, která by jí přiblížila humanistickému chápání, jako například obnovu komunikativní role architektury, formulování nové architektonické poetiky či novou interpretaci fragmentu, jako nástroje možných pozitivních

---

¹ Např: Veselý, Dalibor, *Architektonické prvky a jejich význam*, v: Vlček, Tomáš (ed.), *Sloup. Váza. Obelisk*, H&H, Jinočany a Národní galerie v Praze, Praha 1995, dále Veselý, Dalibor, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace. Problém tvořivosti ve stínu produkce*, Academia, Praha 2008 a Dalibor Veselý, *Lidskost architektury*, v: Kratochvíl, Petr (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005

významů. Ve svých pracích navazuje zejména na dílo Jana Patočky a Hanse-Georga Gadamera.

Podobně také Karsten Harries² hledá způsob, jakým může současná architektura obstát ve své etické roli, přičemž etickou funkci chápe ve smyslu řeckého *éthos*, spíše než současného chápání etiky. Zpochybňuje estetický postoj k architektuře. Navazuje na nenaplněné odkazy moderny, kdy hlavním úkolem architektury je slovy Siegfrieda Gideona „přetlumočení platného způsobu života pro naši dobu“³. Cestu spatřuje v oproštění architektury od estetického přístupu a obnovení schopnosti řeči. Zároveň poukazuje na politickou dimenzi etické funkce architektury. Jeho myšlení navazuje na filosofii Martina Heideggera, Friedricha Nietzscheho, Imanuela Kanta, Georga Wilhelma Fridricha Hegela, či Arthura Schopenhauera.

Ignasi de Sola-Morales Rubió⁴, praktický architekt a současně teoretik architektury, vnímá architekturu jako jedinečnou událost, kterou nelze zjednodušit na abstraktní

---

² Např: Harries, Karsten, *Etická funkce architektury*, Arbor Vitae a VŠUP, Praha 2011 a Harries, Karsten, *Smysl moderního umění*, Host, Brno 2010

³ Harries, Karsten, *Etická funkce architektury*, Arbor Vitae a VŠUP, Praha 2011 a Harries, Karsten, *Smysl moderního umění*, Host, Brno 2010 , s. 11

⁴ Např: Morales, Ignasi de Sola, *Diference. Topografie současné architektury*, Česká komora architektů, Praha 1999

a instrumentální myšlení. Vnitřní souvislosti architektury nemohou nahradit existenci širších vztahů. Místa jsou pro něj nejen fyzická, ale také mentální. Odkazuje se na fenomenologickou filosofii Martina Heideggera a Edmunda Husserla, ale i na postrukturalistické myšlení Gillesse Deleuze.

Kenneth Frampton⁵ se kriticky zabývá situací současné architektury a urbanismu měst, jejichž podoba je určována namísto humanistickými hodnotami primárními zájmy kapitálu, tržní cenou architektury či globalizačními vlivy, jejichž výsledkem je pak „agonistická architektura“⁶. Zkoumá formy architektury, které mohou nejlépe čelit těmto tendencím a spatřuje je například v megaformách, veřejných stavbách či lokálních přístupech. Navazuje na kritické myšlení Frankfurtské školy a na filosofii Martina Heideggera či na Hannah Arendtovou.

---

⁵ Např: Frampton, Kenneth, *Moderní architektura. Kritické dějiny*, Academia, Praha 2004 dále Frampton, Kenneth, Seven Points For The Millenium, *Architectural Review*, 1999, č. 12 33 nebo Frampton, Kenneth, Towards an Agonistic Architecture, *Domus*, 2013, č. 972 a Frampton, Kenneth, *Megaform as Urban Landscape*, University of Illinois, Illinois 2010

⁶ Frampton, Kenneth, Towards an Agonistic Architecture, *Domus*, 2013, č. 972

Juhani Pallasmaa⁷, další z praktikujících architektů, který je zároveň teoretikem architektury, spatřuje roli architektury v její schopnosti být prostředníkem porozumění mezi člověkem a světem, který obývá. Ve svých pracích sleduje zejména smyslové kvality architektury, které ji přibližují přirozenému světu člověka. Navrhuje témata, která by mohla navrátit architektuře tuto prostředkující roli, jako: pomalost, plasticita, smyslovost, autentičnost, idealizace či ticho. Zásadní východisko spatřuje v návratu architektury k tělesnosti a k taktilní zkušenosti namísto distancovaných forem reprezentace. Vychází plně z fenomenologie, zejména Maurice Merleau-Pontyho.

Luis Kahn, rovněž praktikující architekt, klade ve svých teoretických textech důraz na podstatu dějových situací, které považuje za základní východiska i cíle formování architektonického prostoru: „Člověk s knihou jde ke světlu. To je počátek knihovny.“⁸ „V architektuře

---

⁷ Např.: Pallasmaa, Juhani, *Oči kůže*, Archa, Zlín 2012, dále Pallasmaa Juhani, *Myslíci ruka*, Archa, Zlín 2012 a Pallasmaa Juhani, *Šest témat pro příští milénium*, v: Kratochvíl, Petr (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005

⁸ Kahn, Louis I., *Ticho a světlo*, Arbor vitae, Řevnice 1999, s. 21

charakterizuje formu harmonie prostorů vhodných pro určitou lidskou aktivitu.“⁹

Výzkum dále vychází zejména z prací Hannah Arendtové¹⁰, Michala Černouška¹¹, Martina Heideggera¹², Jane Jacobs¹³, Petra Kratochvíla¹⁴, Milana Machovce¹⁵, Maurice Merleau-Pontyho¹⁶, Moniky Mitášové¹⁷, Jana Patočky¹⁸ a Petra Rezka¹⁹.

---

⁹ Kahn, Louis I., *Ticho a světlo*, Arbor vitae, Řevnice 1999, s. 35

¹⁰ Např: Arendtová, Hannah, *Vita activa*, OIKOYMENH, Praha 2008

¹¹ Např: Černoušek, Michal, *Psychologie životního prostředí*, Horizont, Praha 1986

¹² Např: Heidegger, Martin, *Básnický bydlí člověk*, OIKOYMENH, Praha 2006 a Heidegger, Martin, *Bytí a čas*, OIKOYMENH, Praha 2002

¹³ Např: Jacobs, Jane, *Smrt amerických velkoměst*, MOX NOX, Praha 2013

¹⁴ Např: Kratochvíl, Petr, *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005 a Kratochvíl, Petr (ed.), *Architektura a veřejný prostor*, Zlatý řez, Praha, 2012

¹⁵ , Např: Machovec, Milan, *Smysl lidské existence*, Akropolis, Praha 2008

¹⁶ Např: Merleau-Ponty, Maurice, *Svět vnímání*, OIKOYMENH, Praha 2008 a Merleau-Ponty, Maurice, *Viditelné a neviditelné*, OIKOYMENH, Praha 2004

¹⁷ Např: Mitášová, Monika (ed.), *Oxymorón & pleonasmus I*, Zlatý řez a Vysoká škola výtvarných umění v Bratislavě, Praha 2012 a Mitášová, Monika (ed.), *Oxymorón & pleonasmus II*, Zlatý řez a Vysoká škola výtvarných umění v Bratislavě, Praha 2013

¹⁸ Např: Patočka, Jan, *Úvod do fenomenologické filosofie*, OIKOYMENH, Praha 2003

¹⁹ Např: Rezek, Petr, *Fenomenologická psychologie*, Jan Placák – Ztichlá klika, Praha 2008, dále Rezek, Petr, *Architektonika a protoarchitektura*, Ztichlá klika, Praha 2009 a Rezek, Petr, *Tělo, věc a skutečnost*, Ztichlá Klika, Praha 2010

III INTEGRUJÍCÍ TEXT

HUMANISTICKÁ ROLE ARCHITEKTURY V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Integrovaný text je uvozením souboru esejů, definujícím jejich společný rámec. Zabývá se problematikou humanistické role architektury v současné společnosti v obecné rovině. Mapuje teoretické zdroje, které se problematice věnují. Vyhodnocuje pozici architektury v současné společnosti a to zejména v kontextu České republiky a jeho vztahy k zahraničním zkušenostem. Zabývá se otázkami významu humanistického rozměru architektury v současné společnosti, definováním jeho charakteru a otázkami nástrojů a forem jeho naplnění. Zároveň zkoumá otázku role profese architekta při naplňování humanistického rozměru architektury. Zatímco integrovaný text se zabývá zkoumanou problematikou v obecném rozměru, jednotlivé eseje ukazují daná témata kromě obecné roviny také na konkrétních příkladech.

Výchozí situace postavení architektury v současné společnosti

Naše současná společnost se již delší dobu potýká s krizí identity společenství i jednotlivce, s problémem definování smyslu života a s tím souvisejícím stavem vykořeněnosti a neschopností identifikovat se s vlastním prostředím žití. Přitom architektura v historii vždy hrála v existenciálním rozměru bytí jednotlivce i ve společenském paradigmatu doby důležitou roli.

V dnešní české společnosti je však architektura běžnými uživateli často vnímána spíše jako samoučelná exhibice architekta, jako anonymní produkt katalogového prodeje, jako materializace investic bezejmenného developera anebo prostě jako automatický vedlejší výsledek provozu života, tedy jako stavební produkce bez ambice podílet se skrze svoji ideovou podstatu na vytváření ducha doby. Hlavní hodnotou architektury se stává tržní hodnota objektu. Projektanty je pak její tvorba často pojímána pouze jako služebné formální plnění úlohy, jejíž zadání je většinou definované pouze funkčními, technickými, kapacitními a ekonomickými parametry.

Role architektury v současné společnosti

Architektura v celé svojí historii vždy nějakým způsobem participovala na stavu společnosti a kultury: jako ztělesnění a artikulace tohoto stavu, jako jeho spolu iniciace či reflexe anebo jenom skrze víceméně pasivní spolu přítomnost. Vyšším posláním architektury je být odrazem i spolutvůrcem společenského paradigmatu doby. Do 18. století byla role architektury vnímána jako soulad s kosmologickým řádem. Od 19. století spolu se změnou paradigmatu reprezentovaného nástupem techniky, která je podle Martina Heideggera „historicky nejpokročilejší formou západní metafyziky“²⁰, architektura začíná ztělesňovat hodnoty technické racionalizace a instrumentalizace. Ústředním tématem architektonické moderny 20. století byla slovy Juhani Pallasmaa „ (...) reprezentace časoprostorového kontinua. Architektura byla považována za reprezentaci světového názoru a za výraz časoprostorové struktury fyzické skutečnosti.“²¹. Siegfried Giedion vyjádřil v 60. letech 20. století étos moderní architektury jako „přetlumočení platného

---

²⁰ Pallasmaa, Juhani, Šest témat pro příští milénium, v: Kratochvíl, Petr, *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005, s. 20

²¹ Pallasmaa, Juhani, Šest témat pro příští milénium, v: Kratochvíl, Petr, *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005, s. 19

způsobu života pro naši dobu.“²² V druhé polovině 20. století se pak v rozvinuté euroamerické části světa architektura stává odrazem a symbolem masově sdílené a vyžadované hodnoty materiálního bohatství, konzumu a zábavy, podílejíc se na požadavku neomezeného růstu životní úrovně, kdy „dříve ‚zapovězený‘ přepych nahradilo v široké vrstvě společnosti heslo: ‚Proč bych si neměl dopřát přepych i já?‘“²³ Sdílení povrchních hodnot přináší adekvátně povrchní prostředky; jazykem architektury se stává automatizovaná formálnost.

Naše současná společnost se nyní ocitá v situaci, kterou lze vnímat jako další možný bod změny paradigmatu doby. Ukázalo se, že „moderní věda nedokáže architektuře nabídnout lidsky relevantní vodítka.“²⁴ Zároveň ekologické ohrožení, které si společnost začíná uvědomovat a definovat od sedmdesátých let 20. století a vážné ekonomické krize posledních let, které jsou pravděpodobně pouhým začátkem dlouhodobé změny, spolu se selháním některých ideálů moderny, které se mezitím praxí ukázaly jako

---

²² Harries, Karsten, *Etická funkce architektury*, Arbor Vitae a VŠUP, Praha 2011, s. 11

²³ Lipovetski, Gilles, *Věčný přepych*, Prostor, Praha 2005, s. 85

²⁴ Kratochvíl, Petr, Úvod, v: Kratochvíl, Petr (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005, s. 9

mylné, či neuskutečnitelné, vyvolávají nutně také otázku nové role architektury. Hodnotový ideál, jakkoli zástupný či mylný, který byl založen na materiálním bohatství a kvantitativní povrchní zábavě, přestává být aktuální z několika souběžných příčin, které otřásají jeho samotným základem - vírou ve všemocnost materiálního jmění. Podstata této víry mizí s celkovou ztrátou pevnosti ekonomických pilířů společnosti a zároveň s postupným selháváním důvěry v samospasitelnost hodnot bohatství, způsobeným uvědomováním si rozevírající se propasti existenciální prázdnoty lidského života, kterou materiální hodnoty nedokáží zaplnit.

Při hledání aktuálního poslání architektury se v současné době do popředí znovu dostává humanistický rozměr architektury, slovy Juhani Pallasmaa velká lidská úloha architektury „zprostředkovávat mezi světem a námi samými a poskytovat horizont porozumění naší existenciální situaci.“²⁵

Předpokládáme-li tedy, že právě absence humanistické role architektury může být jednou z příčin stojících v jádru řady problémů současné architektury a stavu vystavěného prostředí a že její význam bude

---

²⁵ Pallasmaa, Juhani, Šest témat pro příští milénium, v: Kratochvíl, Petr (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005, s. 21

v nadcházejícím období ekonomické krize a ekologického ohrožení a současné existenciální krize, selhání ideálů moderny, stejně jako celkové ztráty kontinuálního horizontu hodnot společnosti, ještě vzrústat, vystává před námi úkol definovat aktuální témata problematiky architektonické tvorby související s chyběním tohoto rozměru a zároveň zabývat se otázkou zda a jakým způsobem stojí jeho absence v podstatě těchto problémů. Současně je zapotřebí definovat aktuálně pojem humanistického rozměru a možné způsoby jeho naplnění pro nejbližší období očekávané změny role architektury v souvislosti se změnami společenského paradigmatu, včetně navrzení některých témat, kterými by se architektura měla zabývat, aby obnovila svoji společenskou úlohu.

Role filozofie při hledání poslání současné architektury

Řada problémů současné architektury souvisí nejen s otázkou *podoby smyslu* architektury, ale zároveň i se skutečností *absence smyslu*, stejně jako *absence tázání se po smyslu* ze strany všech zúčastněných tvůrců - architektů, investorů i uživatelů. Nepřítomnost smyslu

ponechává architekturu jako disciplíně pouhou jednu část rozměru – *utilitas a firmitas*, obsahující instrumentalitu, racionalizaci a funkcionalizaci, tedy převahu formálních vlastností nad obsahovými. Absenci smyslu architektury pravděpodobně většinou předchází celková absence smyslu života společnosti a jednotlivce.

Teorie vycházející z fenomenologie a hermeneutiky, důvěřující poučení o historických rolích architektury a zároveň hledající odpověď na současnou krizi nejen teorie, ale zejména architektury samotné, nacházejí v navrácení významu filosofie architektury a jejího promítnutí do procesu tvorby prostředí jedno z možných východisek nápravy. Předpokládají, že právě při hledání humanistické role architektury či obecněji smyslu architektury může přicházet architektům na pomoc filozofie. „Již nějakou dobu se v architektonické komunitě projevuje mimořádný zájem o teorii a zejména o filozofii,“ píše Karsten Harries. „Tento fakt vybízí k zamyšlení (...) Rozšířený zájem o filozofii, který se stal součástí postmoderního architektonického myšlení, naznačuje i to, že architektura si přestala být jista sama sebou.“²⁶

---

²⁶ Pallasmaa, Juhani, Šest témat pro příští milénium, v: Kratochvíl, Petr (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005, s. 18

Teorie jako součást architektonické praxe

K naplnění humanistické role architektury může napomoci transdisciplinární propojení architektonické tvorby jak s filosofií, tak s teorií architektury. Neboť „Jedině to, co lze pochopit a vyjádřit jasnými myšlenkami a výroky, zasluhuje název ‚skutečnost‘.“²⁷

Pokud budeme tvorbu architektury chápat v celé komplexitě tvorby prostředí, je nezbytné zabývat se v jejím rámci nejen samotnými prostředky naplnění zadání, ale také zkoumáním smyslu a hlubších souvislostí tohoto zadání, nebo dokonce jeho definováním, stejně jako vyhodnocováním širšího ideového kontextu díla. Příklady současných praktikujících architektů jako Rem Koolhaas, Petr Eisenmann, Steven Holl, Bernard Tschumi, Ignasi Sola de Moráles či Dalibor Veselý ukazují, že aktivní ovládání architektonické teorie je důležitou součástí kvalit architekta.

Ve vědecké rovině jsou výsledky teoretického zkoumání přejímány v příští fázi převážně opět teorií, což je obvyklá praxe a cíl vědecké práce, která následně vede k další kvalitnější teorii, která ovšem opět bude výkladem již

---

²⁷ Harries, Karsten, *Etická funkce architektury*, Arbor Vitae a VŠUP, Praha 2011, s. 375

realizované či naopak abstraktně obecné architektury. Samotná kvalita architektury ale vzniká v procesu její tvorby, nikoli ve fázi následné interpretace, či abstraktní teorie, zásadní dopad by tedy teoretický výzkum měl zejména tehdy, pokud by dokázal ovlivnit již samotný proces tvorby architektury, tedy v takovém případě, kdyby jeho výsledky byly přejímány praktikujícími architekty a aplikovány do praktické projekční tvorby, či pokud by dokonce byl její přímou součástí. Takové propojení praxe a teorie by mohlo architektuře napomoci k vykočnění z do sebe uzavřeného, v praxi úzce chápaného, prostoru její tvorby, být přesahováním za hranice oblasti pouhých forem a nástrojů. Součástí tohoto rozšíření by měla být i schopnost učinit teoretickou interpretaci vystavěného prostředí součástí života jeho uživatelů.

Ideový obsah architektury

V okamžiku, kdy hledáme roli architektury ve společnosti, současně vznášíme požadavek na definici pojmu *architektura*, zejména na její vymezení vůči veškeré *stavební produkci*.

Zlom mezi *architektonickým dílem a pouhou stavbou* lze nacházet například na hraně existence či neexistence ideového obsahu díla. Tím je u *architektury* především takový obsah, který ztělesňuje artikulované ideje společnosti. Tam, kde schází ideový obsah, zaplňují jeho místo technické prostředky. Ty by se však nikdy neměly stát ničím více ani méně než nástroji. Nesmí zastoupit roli smyslu, stejně jako se nesmí stát tvůrcem ani být uvedeny do samopohybu bez vedení tvůrcem – a to jak v procesu návrhu tak i realizace.

Architektura je ustavována v žitých situacích

Architektura je disciplína vysoce náchylná k zaměňování instrumentality za smysl, cíl i obsah. Základní nástroje tvorby architektury, stejně jako její běžná východiska i cíle, jsou technického, funkcionálního či ekonomického charakteru. Jejich složitost zároveň vytváří zdání, že tvoří vyčerpávající komplex, se kterým si lze vystačit, že pouhé splnění jejich parametrů je plnohodnotnou tvorbou architektury. Jejich povaha vybízí k využití abstraktních a automatizovaných procesů navrhování, které se samy mohou stát cílem, a zároveň

podporuje dojem legitimacy autonomie jednotlivých objektů. Tomuto stavu napomáhá také skutečnost, že všechna tato data operují v tvrdých změřitelných pojmech, snadno hodnotitelných a také převzatelných bez nutnosti hlubšího promýšlení a především bez nároku na individuální tvůrčí potenciál. Humanistické, existenciální a metafyzické otázky oproti tomu ze své podstaty operují v pojmech měkkých, a současně vytvářejí prostor pro individuální tvůrčí vklad a s ním také nárok na něj.

Pokud si uvědomíme, že skutečným cílem tvorby architektury není architektonický objekt, ale vytvoření místa pro život člověka, je zřejmé, že instrumentální přístup, funkcionální a technické cíle ani automatizované a abstraktní principy nemohou k jeho naplnění postačit. Lidské bytí se uskutečňuje v jednotlivých situacích. Konečným cílem architektury jsou tedy tyto situace lidského života a teprve v nich je architektura plně ustavována.

Při tvorbě architektury bychom tedy měli mít v každém bodě procesu na paměti, že nevytváříme primárně a pouze autoreferenční architektonické objekty, ale místa pro situace lidského života. Tato místa mohou zásadně ovlivnit kvalitu bytí člověka, a to nejen v jeho

utilitární podobě, ale také – a především – v rovině humanistické: poznávací, smyslové, imaginativní či emoční.

Hledání způsobů naplnění humanistické role architektury

Pokud chceme prakticky naplňovat humanistický rozměr současné architektury, musíme definovat jeho charakter, dílčí polohy a především konkrétní vlastnosti architektury, skrze které je uskutečňován. Zjednodušeně řečeno spočívá tento rozměr především ve vlastnostech rozšiřujících roli architektury o poslání nad rámec její instrumentální a technické funkce. Může být naplňován například v reprezentační a symbolické roli, v poetice, v komunikativní schopnosti či roli společenské a kulturní. Lze ho definovat na příkladech konkrétních rysů či projevů jednotlivých architektonických děl či prostředí, kdy obecný charakter dílčích typů humanistické role zůstává v průběhu historie architektury podobný, mění se ale jejich forma, obsah a především pozice v celkové hierarchii významů architektury, tak jak je vnímá společnost v různých obdobích svého vývoje.

Role profese architekta v současné tvorbě města

Klíčovým nástrojem v naplňování humanistického rozměru architektury je role profese architekta v procesu a to jak v rámci samotné architektonické tvorby, tak i širších podpůrných platforem.

Architektura dnes obtížně hledá svojí roli v současné společnosti a s ní také úzce související roli profese architekta. Společnost zároveň čelí řadě otázek a problémů, na jejichž zodpovězení či řešení by se architektura mohla podílet, neboť dokáže vládnout odpovídajícími prostředky. Přesto se většina zásahů určujících podobu našich měst a krajiny v současné době odehrává mimo platformu architektury respektive architektonické tvorby, architektonického myšlení a od nich odvozeného rozhodování. Současně i tam, kde je architektonické myšlení přítomno, často nedochází k naplňování skutečného poslání architektury v intencích její plnohodnotné společenské role.

Ve stejné době profese architekta zároveň obtížně hledá příležitosti k uplatnění. Paradoxem je tak na jedné straně deficit propsání architektonického uvažování do reálné podoby prostředí, na straně druhé přebytek

kapacity a potenciálu profese architekta, které se neotevívá dostatek reálných možností k jeho ovlivnění. Architektonické školy produkují každoročně obrovské množství absolventů, na kvalitě prostředí okolo nás se ale tato skutečnost nijak nepropisuje. V praxi operuje množství velmi kvalitních architektů s ambicí a schopností pozitivně ovlivnit stav vystavěného prostředí, kteří k tomu ale nedostávají šanci.

Nedostatečné využívání možností role architektury a profese architekta pravděpodobně tkví primárně v nedostatečné poptávce společnosti po architektonické kvalitě, současně se na něm ale možná podílí také míra schopnosti profese tuto roli plnohodnotně naplňovat.

Role architektury a profese architekta v realitě tržní společnosti

Skutečnost, že architektura se v dnešní době pohybuje v podmínkách tržní společnosti, je realitou a je zapotřebí přijmout ji jako rámec, který není vnitřními nástroji profese ve svých základních principech změnitelný. Zároveň ale architektura skrze svůj význam pro život jednotlivce a společnost může zásadním způsobem

formovat obsah tohoto rámce, který v jistém smyslu může mít zpětně dopad i na charakter rámce samotného. V této situaci je zajímavá konfrontace s vnímáním role profese architekta a samotné architektury na extrémním příkladu společnosti – jak sami Američané říkají - nejtržnější v dnešním světě („nejtvrdší jádro kapitalismu“²⁸) - ve Spojených státech amerických. Postoje jednotlivých architektů, teoretiků a sociologů jsou záznamem rozhovorů vedených na podzim roku 2014 v New Yorku. Rozhovory byly vedeny převážně na akademické půdě: GSAPP Columbijské university, City College of New York the City University of New York, Brooklyn College the City University of New York, Stevens Institute of Technology Faculty, dále pak na úrovni veřejné správy města a neziskových organizací: Department of City Planning City of New York, Department of New York Parks and Recreation, New York Department of Transportation, Project for Public Spaces, Van Allen Institute, a ve sféře architektonické praxe: Bernard Tschumi Architects, Steven Holl architects, Latent Production, SHoP. Základ rozhovorů tvořily otázky role architektury a architekta v současné společnosti, dále pak postavení vzdělávání v této roli a

---

²⁸ Frampton, Kenneth, rozhovor s Pavlou Melkovou, New York, 2014

specifický význam veřejného prostoru města v ní. Při řešení těchto otázek byla úběžným bodem jejich humanistická rovina, zároveň ale cílem bylo vnímat je v tomto případě v komplexním pohledu, jehož je humanistický rozměr pouze jednou, i když současně zastřešující a prolínající, součástí.

IV SOUBOR PUBLIKOVANÝCH PRACÍ

Jednotlivé publikované eseje souboru se zabývají vlastnostmi a projevy vystavěného prostředí z hlediska jejich vlivu na život společnosti a jednotlivce. Zároveň zkoumají jejich vztah k procesu vzniku vystavěného prostředí, zejména v rovině architektonické tvorby, ale současně i dalších společenských rámců, které tuto tvorbu významně ovlivňují, či determinují. Zkoumají tyto skutečnosti na konkrétních příkladech vystavěného prostředí a to zejména se zřetelem na absenci či naopak naplnění humanistického rozměru. Eseji prolínají všechny základní roviny zkoumání v obecné rovině, tedy otázky významu humanistického rozměru architektury, jeho projevů a vlastností a nástrojů jeho naplňování, interpretované na konkrétních tématech jednotlivých esejů. Ambicí ale nebylo na základě těchto rovin strukturovat formu jednotlivých esejů, která zůstává podřízená charakteru jejich jednotlivých témat. Konkrétní příklady humanistické role architektury jsou v esejích podrobovány zobecnění.

Esej **Význam veřejného prostoru v současné tvorbě města hledá** způsoby a formy, kterými je možné

definovat a zakotvit kulturně společenské hodnoty - ideový obsah města - v jednotlivých stupních strategického a územního plánování města, možné způsoby jejich ztělesnění skrze urbánní prostředí, nástroje garance jejich zohledňování a především možné formy jejich aplikování do reálné tvorby měst. Definice těchto hodnot v rámci plánování musí být srozumitelná, prakticky aplikovatelná a v neposlední řadě slučitelná se současným legislativním prostředím plánování. Navzdory tomu, že z přirozenosti operuje spíše v měkkých pojmech, musí obstát i v konkurenci tvrdých, měřitelných technických pojmů. Současně by měla odrážet skutečnou společenskou poptávku po těchto hodnotách anebo ji iniciovat, tak aby bylo možné učinit je skutečně předmětem obecného sdílení.

Za jednu ze základních skutečností města, obsahující, odrážející a iniciující společně sdílený ideový obsah společnosti a vystavěného prostředí považuje veřejný prostor, který jako takový tvoří základní ideovou strukturu města, jejímž ztělesněním je struktura fyzická. Pro naplnění jeho významu v procesu územního plánování je zapotřebí definovat úlohu veřejného prostoru jak v ideové tak ve fyzické rovině města a možné formy jejího

naplnění. Práce se zabývá způsoby, jak tuto definici aplikovat v jednotlivých stupních plánování, její formou a obsahem a zároveň myšlenkovým pozadím definování samotného významu veřejného prostoru.

Esej **Trvale udržitelný rozvoj znamená existenci možnosti**, se zabývá vlastnostmi vystavěného prostředí přispívajícími k trvalé udržitelnosti, zejména v rovině kulturní a společenské, s důrazem na humanistický rozměr prostředí. Problematika udržitelného rozvoje ve vztahu k vystavěnému prostředí je zde vnímána z různých úhlů: jako trvale udržitelný rozvoj či život samotného architektonického prostředí nebo jako vliv architektonického prostředí na prostředí globální: architektonické prostředí jako možný nástroj - aktivní či pasivní - ovlivnění globálního prostředí. Za základní vlastnost vystavěného prostředí podporující jeho udržitelnost považuje esej jeho kvalitu a to kvalitu vystavěného prostředí samotného i společnosti toto prostředí vytvářející, spravující a užívající. Zabývá se příklady vlastností vystavěného prostředí a přístupy společnosti, podporujícími udržitelnost.

Patří mezi ně například přiměřenost, vhodná míra determinovanosti fyzického prostředí, elementárnost,

obyčejnost, komplexita hodnot, nadčasovost, přirozená míra starého a nového, kontextuálnost, kontinuita, přirozenost a přiměřenost vztahu k přírodě, přirozenost práce, nadčasová kvalita účelu, apod.

Esej **Paměť místa** se zamýšlí nad významem paměti místa pro kontinuitu života jednotlivce a společnosti. Paměť nesenou materií považuje za důležitou součást celkového obrazu minulosti, která přispívá ke kontinuitě života dnes převážně fragmentované společnosti, jejímž pevným základem je spojitá linie v čase. Právě paměť vystavěného prostředí je významnou součástí jeho humanistického rozměru.

Zkoumá konkrétní možné zdroje paměti ve fyzickém vystavěném prostředí, kterými může být materie sama o sobě – kresba dřeva, mapy omítek, struktura kamenů starých podlah či stopy doteku člověka otisknuté v materii, jako je prošlapaný práh, ohlazené madlo, rýhy v dlažbě. Stejně tak jím může být materie vtělená do tvaru či pouhého fragmentu tvaru a do účelu – kamenné nákolníky v průjezdu, ostění dveří, výklenek pro sochu ve štítě domu. Může jím být také stopa linie původního širšího celku – půdorysy základů dokladující obrys domu či komplexu budov anebo fragmenty připomínající původní

tvár krajiny, jako linie původní cesty, pozůstatky aleje, modelace terénu či druhy dřevin. Zároveň se zabývá situacemi, kde absolutní ztráta paměti materie - v důsledku totálního vymizení materie samotné způsobeného katastrofami, může být nahrazena zástupným, ale často o to silnějším ukotvením zbytků paměti do materie nové, jako například v případě Musea Kolumba architekta Petera Zumthora či Nové synagogy v Drážďanech architektů Wandel, Hofer, Lorch + Hirsch.

Esej **Cesta** zkoumá význam cesty z hlediska vnímání a prožitku člověka „jdoucího cestou“, nad rámec její pouhé utilitární funkce. Zatímco prvotním, legitimním a většinou jediným účelem cesty ve smyslu objektu je vytvoření bezkolizní plynulé trasy pro přesun z místa na místo, je cílem textu připomenout, že význam cesty by neměl být podceňován a zanedbáván nejen vzhledem ke svému prvotnímu účelu přesunu (existenci funkčnosti předpokládáme jako postulát), ale také z hlediska vnímání a prožitku člověka „jdoucího cestou“ a to jak v architektonické tvorbě budov (cesta je vždy také součástí cíle), tak tvorbě veřejného prostoru, širšího urbanismu či krajiny (neboť na cestě trávíme množství času srovnatelné s množstvím času stráveným v budovách). Vnímání

okolního prostoru během pohybu po cestě je pro jednotlivce základním prostředkem vytváření vlastního obrazu topografie prostoru, jak v malém, nejbližším měřítku, tak – formou skládání celkového obrazu spojováním fragmentů - širšího celku. Je tedy zapotřebí poukázat na sémantický potenciál „prostoru cesty“ (který je z hlediska prožitku a vnímání minimálně srovnatelný s potenciálem budov) a zároveň hledat způsoby využití, posílení či nového stvoření tohoto potenciálu.

Příklady nachází v tradiční japonské architektuře, barokní kulturní krajině či církevních stavbách.

Esej **Rýžové koště - Jednota krajiny, sídel a lidských životů** se zabývá vlivem společnosti a kultury na podobu vystavěného prostředí a krajiny a zpětným vlivem tohoto prostředí na společnost a jednotlivce. Jednotu charakteru přírodní krajiny, vystavěného prostředí vytvořeného lidskou rukou a povahových rysů místních obyvatel, nachází v švýcarském kantonu Graubünden. Tyto vlastnosti zkoumá na příkladech architektonické a urbanistické práce architekta Giona Caminady (obnova vesnice Vrin a Stiva Morta) či na místních realizacích architekta Petera Zumthora (lázně ve Vals).

Esej Reprezenační a symbolická role architektury

v Izraeli a Svaté zemi se zabývá architekturou jako hmotným ztělesněním paměti, zejména v kontextu náboženském a dějinném. Architekturu chápe jako nezbytný hmotný rámec a oporu duchovních procesů. Zkoumá vliv míry autenticity hmotné podstaty objektu na autenticitu připomenutí události či myšlenky. Reprezenační a symbolické vlastnosti architektury hledá na příkladech sakrální architektury a památníků v Jeruzalémě či civilních obytných staveb Bauhausu v Tel Avivu.

Esej **Význam řeky ve městě** vnímá prostor řeky jako základní vztažný bod struktury města a definuje jeho hodnotu a potenciál celoměstsky významného veřejného prostoru. Zkoumá nástroje naplnění této role nejen v rovině architektonického a urbanistického rozvoje, ale také v úrovni kulturní, společenské a politické. Zabývá se rolí veřejného prostoru v současném městě, definováním jeho kvality a vlastnostmi, které přispívají jejímu plnohodnotnému naplnění. Nastiňuje možné způsoby optimálního rozvoje prostoru řeky ve městě z hlediska jeho fungování jako kvalitního veřejného prostoru.

Esej Vliv míry živelnosti společnosti na podobu města se zamýšlí nad způsobem, jakým život společnosti a jednotlivce utváří podobu města a jak naopak podoba města zpětně ovlivňuje způsob života lidí v něm. Hledá ideální míru determinace života ve městě formami architektury a urbanismu (a naopak) na příkladech dvou měst opačných extrémů, Matery a Neapole. Zamýšlí se nad riziky nedostatečné regulace rozvoje města a související rezignací veřejné správy na ovlivnění podoby města a jeho fungování. Zároveň upozorňuje na opačná rizika přeregulování, která mohou vést až k ohrožení životaschopnosti města.

Esej Volný čas ve městě a veřejný prostor upozorňuje na souvislost mezi kvalitou veřejných prostranství města a ochotou obyvatel trávit ve městě volný čas, která potom zpětně opět ovlivňuje jejich zájem na zvyšování kvality města. Fungující kvalitní kulturní veřejný městský prostor považuje za předpoklad existence kulturní, duchovní a společenské dimenze života ve městě a tedy i předpoklad vůle lidí zde volný čas trávit, která je zpětně nezbytná pro životaschopnost samotného města. Zabývá se příklady kvalitních veřejných prostranství a vlastnostmi, které tuto kvalitu vytváří.

Esej **Materialita** se zabývá významem přítomnosti materiality a tělesnosti (a důsledky jejich „nepřítomnosti“) v procesu současné architektonické tvorby. Upozorňuje, že v současném způsobu digitálního architektonického navrhování, kdy k převodu obrazu plastického, hmotného, materializovaného objektu z vědomí tvůrce do vizuální fotografické podoby dochází skrze převod do abstraktních matematických dat, schází tělesnost a materialita prostředí. Poukazuje na roli materiality v současné výtvarné tvorbě jako na možný zdroj zkušeností pro architektonickou tvorbu. Na příkladech výtvarných děl Josepha Beuyse, Anselma Kiefera, Mathewa Barneyho či Kryštofa Kintery ukazuje možnosti využití různých materiálů jako symbolických výrazových prostředků či jako nástroj vyjádření skrze samotné přirozené vlastnosti materiálu.

Esej **Minimální prostor jako dobrovolná volba** poukazuje na skutečnost, že rozhodnutí volby minimálního prostoru nemusí být z nutnosti, z nedostupnosti prostoru většího, ale může být řešením chtěným, vycházejícím z vědomí o jeho skutečných kvalitách. Předpokladem jsou změny hodnotového vnímání vlastněného či užívaného prostoru, kdy vedle ekonomických a od nich se odvíjejících

reprezentativních měřítek by mohly a měly být uplatněny další hodnotové systémy, přičemž se tyto změny mohou významně projevit i na samotné architektonické tvorbě prostoru.

Na příkladech japonské tradiční i současné architektury ukazuje opomíjené hodnoty minimálního prostoru.

Esej Význam zvonů ve městě připomíná, že tvorba architektury, respektive vystavěného prostředí, nemusí spočívat pouze ve stavbě fyzických objektů a že významnou složkou může být nehmotná vrstva prostředí. Na příkladu nových zvonů v Husově sboru na Vinohradech ukazuje, že zvuk je možné v některých případech vnímat i jako plnohodnotný prvek prostoru, s nadsázkou dokonce jako samotný prostorový objekt. Zvuk zvonů dokáže plnit významnou roli pro orientaci člověka v prostoru, v mentální mapě například může zvuk zvonů vymezovat vjemově vytvořené hranice prostředí a podílet se na charakteristice vyznačující toto pomyslně ohraničené území.

V ZÁVĚR

Přínosem práce je rozšíření teoretického diskursu o roli architektury v současné společnosti, zejména s ohledem na humanistický rozměr a postavení profese architekta v naplňování této role.

Na tomto rozšíření diskursu se také průběžně po celou dobu výzkumu podílely dílčí výstupy disertační práce a to formou publikovaných článků v odborném tisku, knižních publikací přednášek na půdě FAČVUT a UMPRUM, stejně jako příspěvky na odborných konferencích či přednáškách pro veřejnost. Viz. přiložený seznam prací.

Definování humanistické role a jejího významu a její propojení s konkrétními příklady prostředí má také zásadní význam v komunikaci architektury a jejích uživatelů, neboť jedním z hlavních problémů současné architektury je skutečnost, že lidé nedokáží nalézt jazyk komunikace s prostředím jejich života a tím pádem ho chápat a ztotožnit se s ním.

Zlepšení této situace může napomoci i hledání vhodného formátu interpretace a komunikace v teoretické rovině, které mohou architekturu přiblížovat přirozenému světu jejich uživatelů, přispět k jejich porozumění, zájmu o

kvalitu vystavěného prostředí okolo nás a identifikaci s ním. Přínos disertační práce lze spatřovat právě také v ověření formátu esejů, jako vhodného jazyka pro interpretaci humanistických vlastností architektury nejen v komunikaci s odborníky, ale také s lidmi – uživateli architektury.

Prostor pro navázání na disertační práci se otevírá v dalším prohloubení definování vlastností humanistického rozměru a zdůraznění jeho významu, v jejich zkoumání na dalších příkladech současného vystavěného prostředí a v hledání dalších konkrétních nástrojů jeho naplnění a to jak v obecné rovině, tak v konkrétních architektonických úlohách.

Stejně tak by mělo být pokračováno v rozšiřování diskursu o roli architektury v současné společnosti a to na úrovni odborné, ale i společenské a vzdělávací, formou knižních publikací, odborných článků, konferencí, formátů universitní výuky apod. Neboť kritický teoretický diskurs je důležitou součástí utváření paradigmatu architektury a zároveň podkladem a iniciací změn v rovině reálného navrhování a realizování architektury s přímým dopadem na kvalitu prostředí pro život člověka.

Nezanedbatelnou rovinou k dalšímu prohloubení zkoumání je také pokračování v ověřování formátu eseje z hlediska jeho potenciálu pro interpretování a komunikování zejména humanistického rozměru architektury na odborné, ale i společenské úrovni.

VI SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace

Auping, Michael, *Anselm Kiefer. Heaven And Earth*, Prestel Publishing, London 2005

Bauman, Zygmunt, *Tekuté časy. Život ve věku nejistoty*, Academia, Praha 2008

Bergson, Henri, *Duchovní energie*, Vyšehrad, Praha 2002

Cílek, Václav, Filip, Jiří, *Soumračné světy: dvě století studia konce civilizací. Něco překrásného se končí*. Dokořán, Praha 2008

Černoušek, Michal, *Psychologie životního prostředí*, Karolinum, Praha 1992

Eriksen, Hylland Thomas, *Syndrom velkého vlka – Hledání štěstí ve společnosti nadbytku*, Doplněk, Brno 2010

Friedli, Isabel (ed.), *Matthew Barney. Prayer Sheet with the Wound and the Nail*, Laurenz Foundation, Schaulager, Basel 2010

Gablik, Suzi, *Selhala moderna?*, Votobia, Olomouc 1995

Halík, Tomáš, *Divadlo pro anděly*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010

- Harries, Karsten, *Etická funkce architektury*, Arbor Vitae a VŠUP, Praha 2011
- Harries, Karsten, *Smysl moderního umění*, Host, Brno 2010
- Heidegger, Martin, *Věk obrazu světa*, OIKOMENH, Praha 2013
- Hermach, Jiří Eduard, *Filosofie architektury*, Triton, Praha 2001
- Chvatík, Ivan, Jan Frei (ed.), *Fenomenologické spisy I*, OIKOYMENH, Praha 2008
- Kahn, Louis I., *Ticho a světlo*, Arbor vitae, Řevnice 1999
- Komenský, Jan Amos, *Jedno nezbytné. Unum necessarium*, Kalich, Praha 1999
- Kratochvíl, Petr, *O smyslu a interpretaci architektury*, VŠUP, Praha 2005
- Krupička, Jiří, *Zmatek*, Paseka, Praha 2008
- Kundera, Milan, *Zneuznávané dědictví Cervantesovo*, Atlantis, Brno 2005
- Liessmann, Konrad Paul, *Hodnota člověka*, Nadace Dagmar a Václava Havlových Vize 97, Praha 2010
- Liessmann, Konrad, *Universum věcí*, Academia, Praha 2012
- Lipovetsky, Gilles, *Éra prázdnoty*, Prostor, Praha 2008
- Lipovetsky, Gilles, *Věčný přepych*, Prostor, Praha 2005

- Machovec, Milan, *Smysl lidské existence*, Akropolis, Praha 2008
- Melková a kolektiv autorů, *Návrh Strategie veřejných prostranství hl. m. Prahy, IPR*, Praha 2014
- Merleau-Ponty, Maurice, *Svět vnímání*, OIKOYMENH, Praha 2008
- Mies van der Rohe, Ludwig, *Stavění, Arbor vitae*, Praha 2000
- Mitášová, Monika (ed.), *Oxymorón & pleonasmus*, Zlatý řez a Vysoká škola výtvarných umění v Bratislavě, Praha 2011
- Nietzsche, Friedrich, *Tak pravil Zarathustra*, Votobia, Olomouc 1992
- Rezek, Petr, *Architektonika a protoarchitektura*, Jan Placák – Ztichlá klika, Praha 2009
- Rieder, Peter (ed.), *Vrin – am Ende oder nur zuhinterst?*, vlastní náklad, Chur 2006
- Ruhrberg, Karl, Schneckenburger, Manfred, Frickeová, Christiane, Honnef, Klaus, *Umění 20. století*, Slovart, Bratislava 2004
- Sedláček, Tomáš, *Ekonomie dobra a zla*, Nakladatelství 65. pole, Praha 2009

Serranová, Mariana, Srp, Karel, *Křištof Kintera*, Arbor Vitae, Praha 2012

Solà-Morales, Ignasi de, *Diference. Topografie současné architektury*, Česká komora architektů, Praha 1999

Teige, Karel, *Nejmenší byt*, Václav Petr, Praha 1932

Tichá, Jana (ed.), *Architektura a globalizace*, Zlatý řez, Praha 2013

Veselý, Dalibor, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace. Problém tvořivosti ve stínu produkce*, Academia, Praha 2008

Periodické publikace

Journal of Urban Design, 2014, č.1

Domus, 2013, č. 972

Zlatý řez, 2006, č. 28

Zlatý řez, 2010, č. 32

VII PUBLIKOVANÉ PRÁCE DOKTORANDKY K TÉMATU

DISERTACE

Články v periodických publikacích

Melková, Pavla, *Volný čas ve městě a veřejný prsto,*

Stavba, 2009, č. 4

Melková, Pavla, *Péče o veřejné prostory jako výraz míry*

kultivovanosti města a jeho obyvatel, Stavba, 2009, č. 5

Melková, Pavla, *Přemýšlení o světě Petera Zumthora,*

Architekt, 2009, č. 11-12

Melková, Pavla, *Rýžové koště. Jednota krajiny, sídel a*

lidských životů, Architekt, 2009, č. 11-12

Melková, Pavla, *Paměť místa,* Stavba 2010, č. 1

Melková, Pavla, *Vliv míry živelnosti společnosti na podobu*

města, Architekt, 2010, č. 6

Melková, Pavla, *Cesta,* Zlatý řez, 2011, č. 33

Melková, Pavla, *Minimální prostor jako dobrovolná volba,*

Stavba, 2011, č. 3

Melková, Pavla, *Zvony ve městě,* Architekt, 2011, č. 5

Melková, Pavla, *Trvale udržitelný rozvoj znamená existenci*

možnosti, Zlatý řez, 2012, č. 34

Melková, Pavla, Cikán, Miroslav, *Recyklace, Zlatý řez*, 2012,
č. 34

Melková, Pavla, *Materialita (Role materiality v současné
výtvarné tvorbě jako možná zdroj zkušenosti pro
Současnou architektonickou tvorbu)*, Stavba, 2012, č. 2

Melková, Pavla, *Význam řeky ve městě*, Architekt,
2013, č. 1

Melková, Pavla, *Humanistická role architektury v současné
společnosti*, Zlatý řez č. 36, 2014

Melková, Pavla, *Role veřejného prostoru v současné tvorbě
města*, Architekt č. 6, 2013

Melková, Pavla, *Koncepce pražských břehů*, Architekt,
2015, č. 3

Melková, Pavla, *Role architekta v současné společnosti*,
Zlatý řez, 2016, č. 38

Knižní publikace

Melková, Pavla, *Prožívat architekturu*, Arbor vitae, Řevnice
2013

Melková, Pavla, Cikán, Miroslav, *Stůl u okna, na stole
knihy, A Table at the Window, a Book Upon the Table*,
Arbor vitae, 2014

Melková Pavla a kolektiv Kanceláře veřejného prostoru
IPR, *Strategie tvorby veřejných prostranství hl. m. Prahy*,
IPR, Praha 2014

Kapitoly v knihách a sbornících

Melková, Pavla, Role výtvarného díla ve veřejném
prostoru, v: Bartlová, Anežka (ed.), *Manuál monumentu*,
UMPRUM, Praha 2016